

**Till: Nationella vårdkompetensrådet
vid Socialstyrelsen**

Datum: 2023-10-05

Lifs inspel till Socialstyrelsens uppdrag att ta fram en nationell plan för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning

Lif uppskattar att regeringen gett Socialstyrelsens Nationella vårdkompetensråd i uppdrag att ta fram förslag till en nationell plan för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning. I uppdraget ingår att göra en nationell kartläggning av behovsläget nu och framgent av hälso- och sjukvårdspersonal, och här ser Lif att vi kan bidra med viktiga perspektiv runt kompetenser som är avgörande för dagens och framtidens läkemedelsbehandlingar samt förslag på hur hälso- och sjukvården kan bli en mer attraktiv arbetsplats.

Hälso- och sjukvården som en mer attraktiv arbetsplats

Som uppdraget antyder är det en utmaning för hälso- och sjukvården att attrahera, rekrytera och behålla personal, varför Lif ser ett behov av ett helhetsgrepp runt kompetens- och personalförsörjning för att upprätthålla en högkvalitativ och effektiv vård som utgår från patientens behov.

För en fortsatt hållbar kompetensförsörjningen av läkare och sjuksköterskor ser Lif ett antal aspekter att väga in:

- Det är viktigt att erbjuda möjligheter till omväxlande arbetsuppgifter där forskning integreras i den dagliga verksamheten och därigenom kommer patienter till godo och samtidigt utvecklar hälso- och sjukvården. Att personalen ges förutsättningar att arbeta med kliniska läkemedelsprövningar är ett sätt att öka attraktiviteten i yrket.
- Fortbildning och kontinuerlig kompetensutveckling är en viktig del i attraktiviteten och läkemedelsbranschen ser med oro på de siffror om minskad fortbildning för läkare som Läkarförbundet årligen presenterar. Lif stödjer Läkarförbundets och Läkarsällskapets förslag om att regeringen bör se över frågan om ett införande av ett krav på, och rätt till, en kontinuerlig fortbildning.
- Läkemedelsförskrivning är den vanligaste åtgärden i hälso- och sjukvården och det är angeläget att personalen har hög kompetens inom farmakologi och ordination av läkemedel. Det är oroande att antalet fortbildningstimmar blir allt färre, samtidigt som ämnet farmakologi i den kliniska grundutbildningen minskar.
- En alltmer teknologisk och digitaliserad hälso- och sjukvård kräver andra och delvis för hälso- och sjukvården nya kompetenser utan att behov av nuvarande kompetenser i hälso- och sjukvårdspersonal minskar. Befintlig kompetens behöver därför ges möjlighet till kompetensutveckling för att nya arbetssätt ska kunna implementeras.

- Det är viktigt att frigöra tid för hälso- och sjukvårdspersonalen så att de kan fokusera på det huvudsakliga uppdraget, och det pressade ekonomiska läget för regionerna gör att det finns det anledningen att se över vilken administration som är nödvändig och vilken kompetens som krävs för att utföra de uppgifterna. Vidare är det viktigt att skapa förutsättningar för standardiserade gränssnitt i vårdinformationsystemen som skapar förutsättningar för system och IT-leverantörer att lösa delar av den digitala utvecklingen, både för enklare systemlösningar som därmed kan integreras i befintliga system samt tekniska lösningar inom artificiell intelligens och automation som kan ersätta individen i vissa arbetsmoment. Regeringens satsning på digital infrastruktur för hälso- och sjukvården adresserar även dessa aspekter.

Hälso- och sjukvårdens kompetenser

Personalen är hälso- och sjukvårdens viktigaste resurs och det är angeläget att de ges bästa möjliga förutsättningar vad gäller social och fysisk arbetsmiljö, kompetensutveckling och framtidsutsikter. Samtidigt är det viktigt att se till det som komma skall och vad som krävs för att möta de möjligheter som den medicinska utvecklingen erbjuder. Därför är det positivt att en del av uppdraget är att kartlägga framtida behov. Den medicinska och tekniska utvecklingen för med sig behov av helt nya kompetenser i hälso- och sjukvården. Precisionsmedicin, avancerade nya terapier, och en ökande digitalisering påverka hälso- och sjukvårdens uppdrag i allt högre grad. Utvecklingstakten är hög och det krävs en strategisk plan för att säkerställa att det inom en inte alltför avlägsen framtid finns rätt personal på rätt plats i systemet för att de tekniska möjligheterna ska kunna användas för att utveckla hälso- och sjukvården. Det handlar om yrkesgrupper som idag sällan finns i hälso- och sjukvården.

Kompetenser för att kunna behandla patienter med precisionsmedicin

Precisionsmedicin är en modernisering av hälso- och sjukvården som omfattar diagnostik, behandling, organisering och finansiering. För att fullt ut nå regeringens ambition i Life Science-strategin om att Sverige ska vara ledande i implementeringen av precisionsmedicin i sjukvården behövs nya kompetenser. Precisionsmedicin utgår från de medicinska- och bioteknologiska forskningsgenombrott som skett, exempelvis möjligheten till storskalig genomikanalytisk och proteomikprofilering men också nya datametodologiska analyser inklusive AI. En central förutsättning för precisionsmedicin är tillgång till hälsodata av olika slag och personalens kompetens att hantera den kunskap som det ger.

Läkare och vårdpersonal med specialkunskaper inom olika medicinska specialiteter behövs för att kunna använda precisionsmedicin på individnivå. De behöver kunna tolka genetiska data och integrera dem med patientens sjukdomshistoria och kliniska symtom för att fatta välinformerade behandlingsbeslut.

Behovet av att analysera och göra de stora datamängder som genereras möjliga att fullt ut förstå för behandlande läkare och sjuksköterskor kräver expertis och kompetens inom områden som traditionellt inte finns representerade i hälso- och sjukvården. Samma kompetens är också nödvändig för att driva på utvecklingen av hälso- och sjukvården och den kliniska forskningen.

För att använda precisionsmedicin behövs:

- Experter inom etik och regelverk behövs för att säkerställa att implementeringen av precisionsmedicin sker på ett ansvarsfullt och etiskt korrekt sätt då precisionsmedicin väcker etiska och rättsliga frågor, särskilt när det gäller hantering av genetisk information och patientsekretess.
- Kunskap om DNA-sekvenseringstekniker och analys av genetiska variationer samt kunskap om genetik och molekylärbiologi för att kunna tolka och analysera genetiska data.
- Kompetens att hantera och analysera stora mängder biologiska data är nödvändig. Bioinformatikspecialister är experter på att använda datavetenskapliga metoder och algoritmer för att tolka och dra slutsatser från genetiska och andra biologiska data.
- Specialister inom medicinsk genetik har fördjupad kunskap om ärftliga sjukdomar, genetiska testningstekniker och tolkning av genetiska variationer. De har en central roll i att identifiera och förstå genetiska orsaker till sjukdomar och tolka genetiska tester för att vägleda behandlingsbeslut.
- Kunskap om farmakogenomik, som studerar hur genetiska variationer påverkar individens respons på läkemedel, är avgörande för att kunna anpassa läkemedelsbehandlingar utifrån resultaten från de genetiska analyserna.

Kompetenser för att kunna behandla patienter med cell- och genterapier

Cellterapi och genterapi är två nya tillvägagångssätt som syftar till att manipulera celler och gener för att åstadkomma en terapeutisk effekt. Skillnaden ligger i hur de utförs och vilken typ av manipulation som utförs. Cellterapi innebär att levande celler används för att behandla en sjukdom. Det kan innefatta att ersätta skadade eller sjuka celler med friska celler eller att förstärka patientens eget immunsystem för att bekämpa sjukdom. En vanlig form av cellterapi är stamcellstransplantation där stamceller - som har förmågan att differentiera sig till olika celltyper - används för att ersätta skadade eller döda celler i kroppen. Cellterapi kan också involvera modifiering av patientens egna celler för att åstadkomma en terapeutisk effekt. Genterapi å andra sidan syftar till att föra in, ändra eller inaktivera gener i en patients celler för att behandla en sjukdom. Det kan göras genom att föra in friska gener för att komplettera en bristande funktion i patientens egna celler eller genom att modifiera befintliga gener för att förhindra eller korrigera sjukdomsrelaterade förändringar. Genterapi kan användas för att behandla genetiska sjukdomar, cancer och andra – ofta sällsynta - sjukdomar där generna spelar en avgörande roll.

För att använda cell- och genterapi behövs:

- Kompetens inom cell- och genterapi innebär att hälso- och sjukvårdspersonalen kan vara bättre förberedda för att behandla patienter med dessa avancerade terapier och delta i den snabba utvecklingen inom området. De kan även bättre utbilda och rådgöra med patienter om behandlingsalternativ, risker och fördelar vilket bidrar till att patienterna kan fatta välgrundade beslut om sin vård och behandling.

- Eftersom cellterapi och genterapi är avancerade och potentiellt riskabla behandlingar krävs kunskap om säkerhet och reglering. Sjukvården bör vara medveten om de nationella och internationella regler och riktlinjer som styr användningen av dessa terapier samt ha kapacitet att implementera adekvata säkerhetsåtgärder.
- Kunskap om genetiska mekanismer och molekylära processer för att förstå hur cellterapi och genterapi fungerar. Det innefattar kunskap om gener, DNA, RNA och proteinsyntes.
- Kompetens inom cellodling vilket innebär att odla och underhålla celler i laboriemiljö, inklusive hantering av stamceller eller modifierade celler.
- Kunskap om olika genredigeringsmetoder, som till exempel CRISPR-Cas9, för att kunna ändra eller ersätta specifika gener i celler. Kompetensen inkluderar både de tekniska aspekterna av genredigering och de etiska och säkerhetsmässiga övervägandena kring användningen.
- Kompetens inom klinisk forskning för att kunna utvärdera effekt och säkerhet hos cellterapi och genterapi. Det innefattar att designa och genomföra kliniska studier, samla in och analysera data samt utvärdera resultat. Även att ha kompetensen för att kunna vara prövare i företagsinitierade kliniska läkemedelsprövningar.

Kompetenser för att genomföra kliniska läkemedelsprövningar

Utöver behoven av kompetensutveckling i hälso- och sjukvården så måste möjligheterna att bedriva klinisk forskning i vården säkerställas för att stärka Sveriges konkurrenskraft och för att underlätta implementera nya behandlingsmetoder. För att kliniska läkemedelsprövningar fortsatt ska vara en etablerad del av hälso- och sjukvården och utgöra ett faktiskt behandlingsalternativ jämte andra tillgängliga behandlingar där så är motiverat har utredningen *"Uppdrag att lämna förslag på åtgärder för att skapa bättre förutsättningar för kliniska prövningar för en bättre välfärd och en starkare life science-sektor"* pekat på att tillgång till personella resurser med nödvändig kompetens är avgörande.

För att genomföra kliniska läkemedelsprövningar behövs:

- Fler forskningssjuksköterskor eller typer av forskningskoordinatorer.
- Administrativ personal med grundläggande kunskap om kliniska läkemedelsprövningar som kan avlasta forskningssjuksköterskorna vad gäller de administrativa delar som inte kräver legitimerad personal.
- Ökad kunskap om kliniska läkemedelsprövningar hos verksamhetschefer och andra beslutsfattare för att öka motivationen att genomföra kliniska läkemedelsprövningar.

Kompetenser inom artificiell intelligens (AI)

2019 tog Kairos Future, på uppdrag av Socialstyrelsen, fram rapporten *"Hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning i framtiden"*. Rapporten lyfter fram att AI kan användas för att effektivisera patientinflödet till sjukvården genom selektering så att patienterna får korrekt anvisning i den första kontakten. AI kan även användas för effektivare bildanalyser till exempel analys och tolkning av röntgenbilder. Utvecklingen av AI går snabbt och det finns en bred flora

av tillämpningar som olika teknikföretag utvecklar i samverkan med hälso- och sjukvården. Exempel på områden där AI-utvecklingen kan stärka läkemedelsanvändningen är: beslutsstöd för diagnostik, beslutsstöd för läkemedelsordination, läkemedelsutvärdering samt för att stödja läkemedelsbehandling i hemmet. Sammanfattningsvis är kompetens inom AI viktigt för att utveckla hälso- och sjukvården i sin helhet.

Hälso- och sjukvårdens förändrade arbetssätt

I snabb takt utvecklas digitala tjänster och teknologier som transformerar svensk hälso- och sjukvård. Enligt *Svenskarna och Internet 2022* använde 83 procent av svenskarna någon digital vårdtjänst och var fjärde person uppgav att de hade haft ett digitalt läkarbesök. E-hälsa och digitalisering är viktiga verktyg för att stärka patientengagemang, skapa ett effektivt, patientcentrerat och jämlikt sjukvårdssystem och för att utveckla nya behandlingar som främjar svensk folkhälsa.

Förslag på förändrade arbetssätt

- Digital teknik kan effektivisera hälso- och sjukvården genom att ge patienterna bättre förutsättningar att själva hantera sin hälsa vilket i stor utsträckning omfattar att på egen hand hantera de läkemedelsbehandlingar som ordinerats. Digitala tjänster ökar patientens frihet i vardagen och ger nya förutsättningar för att patienter ska få kontroll över sin egen behandling så att patienten bara behöver konsultera sjukvården när det behövs. Bland annat kan patienten få digitalt stöd för att sköta sin läkemedelsanvändning och behandling på rätt sätt eller monitorera sitt hälsotillstånd.
- Medicinsk vetenskap och praxis utvecklas ständigt och genom vidareutbildning kan hälso- och sjukvårdspersonalen hålla sig uppdaterade om de senaste teknikerna, rönen och behandlingsmetoderna. Detta möjliggör för dem att erbjuda patienterna den mest aktuella och effektiva vården. Då många av de kompetenser som nämnts ovan innebär viss vidareutbildning av hälso- och sjukvårdspersonalen kan man överväga att utveckla karriärstegar genom kortare vidareutbildningar för att öka möjligheten och incitamenten för vidareutbildning.

Med dessa inspel hoppas Lif kunna bidra positivt till en nationell plan för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning.

Med vänlig hälsning

Johan Färnstrand

Generalsekreterare Lif